

SOLVING CRISES IN THE NEW SECURITY ENVIRONMENT

Florian Răpan, Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" Christian University of Bucharest and Sanda Iordache, Assist. Prof., PhD, "Nicolae Bălcescu" Academy of Terrestrial Forces

Abstract: The crisis is the manifestation of temporary or chronic difficulties of the organization of a system, expressing its inability to function in the way existence. Exit is either through structural change of the system, either by major adaptive changes its structure¹.

Crises are characterized by low likelihood events and important consequences that threaten an organization in its deepest goals . Because of their low probability , these events defies interpretation and require an effort of understanding and adjustment reactions .

Keywords:

Diversificarea naturii componentelor care alcătuiesc operațiile de stabilitate, situațiile neprevăzute cărora acestea trebuie să le răspundă, ridică în permanență probleme noi pentru decidenții politici, planificatorii militari, executanți, organizații internaționale, societatea civilă etc. În aceste condiții era firesc să se pună în discuție și concepte care aparent sunt demult clarificate și, binențeles, nu putea lipsi cele de „criză” și altele asociate cu acesta. Dezbaterile asupra relațiilor dintre *competiție – criză – conflict* impuneau în mod deosebit definiții și actualizări.

Competiția reprezintă o formă a interacțiunii dintre persoane, grupuri, unități populaționale mari, constând din eforturile acestora de a atinge un scop (a avea un beneficiu), ce este indivizibil sau despre care se crede că este ca atare. *Competiția*, spre deosebire de *criză* și *conflict*, nu presupune elaborarea unei strategii din partea competitorului care dorește să limiteze acțiunile celorlalți.

Conflictul constă într-o opoziție deschisă, o luptă între indivizi, grupuri, clase sociale, partide, comunități, state cu interese economice, politice, religioase, etnice și rasiale divergente sau incompatibile, cu efecte disruptive asupra interacțiunii sociale.

Din punct de vedere sociologic, *criza* se poate defini drept o perioadă în dinamica unui sistem în care acumularea accentuată a dificultăților și izbucnirea conflictuală a tensiunilor fac dificilă funcționarea normală a acestuia, declanșându-se puternice presiuni spre schimbare.

Conform lui K.E. Weick², pentru rezolvarea unei crize în curs de desfășurare, se cere acțiune care, în mod simultan, **generează și materialul brut din care rezultă cunoașterea, dar afectează și desfășurarea crizei**. Există un echilibru firav între acțiune și inacțiune: acțiunea poate avea consecințe periculoase, însă produce cunoaștere, în timp ce inacțiunea este o cale sigură, dar generează confuzie. Crizele care afectează grupurile sociale diferă prin cauzele și durata lor. Evident, din cauza multitudinii tipurilor de crize, rațiunea umană poate juca numai un rol limitat în desfășurarea lor. Cu toate acestea, ele antrenează acțiunea umană ceea ce poate transforma micile deviații în crize majore. Același K.E. Weick susține că

¹ ZAMFIR, Cătălin, *Criză*, în “Dicționar de sociologie”, Editura Babel, București, 1998, p.144

² WEICK, K.E., *Enacted Sensemaking in Crisis Situations*, în “Journal of Management Studies”, 1988, vol.25, p.305-317

acțiunile desfășurate în sensul înțelegerii joacă un rol central în geneza crizelor și, în consecință, *trebuie înțelese dacă se dorește stăpânirea și prevenirea lor.*

De asemenea, se poate vorbi și despre alte două concepte: *starea de criză și situația de criză.* Conceptul de stare poate fi definit ca *o poziție specifică identificabilă într-un continuum sau o serie a unui proces.* Aceasta înseamnă că nu orice deviație ori disfuncționalitate poate fi criză. Intervine aici și percepția celor din jur, a comunității față de evenimente și eventuale consecințe. Situația de criză reprezintă *rezultatul combinării unor circumstanțe într-un anumit moment*³.

Identificarea și monitorizarea evoluției acestor circumstanțe fac posibilă proiectarea naturii răspunsurilor, stabilirea momentelor favorabile stingerii situației de criză, menținerea stării de criză într-un echilibru care să permită viitoare dezamorsări. În acest context, într-un algoritm al sensului intensificării unei situații conflictuale, **criza este o stare ce precede conflictul puternic:** competiție → rivalitate incipientă → rivalitate declarată → dispută intensă → conflict incipient → criză → conflict puternic declarat. În cazul crizei se desprind trei caracteristici esențiale ce pot fi și etape în desfășurarea sa: conștientizarea existenței unei crize, incertitudinea dată de complexitatea fenomenului și urgența în adoptarea unei decizii. *Conștientizarea* se realizează prin mijloace de avertizare timpurie (*early warning*, concept dezvoltat de OCSE) sau prin efecte; principalele elemente care vin din experiența anterioară arată ce trebuie și ce nu trebuie făcut într-un asemenea caz. Decizia este luată plecând de la ierarhia inversă, iar clasificările ce se fac în această etapă vizează: dacă bunurile materiale sunt în primejdie sau sunt afectate, dacă este vorba despre un caz foarte grav, dacă poate fi afectată stabilitatea sistemului politic, a democrației, a regiunii ș.a.m.d. Principala preocupare pentru reacție în această fază a analizei este echilibrul între eficiență, legitimitatea reacției și estimarea efectelor inacțiunii.

Incertitudinea legată de complexitatea crizei se referă la faptul că, în etapa de stare, criza nu are diagnostic; se acumulează o cantitate mare de informații, pe diverse canale, în care adesea este greu de făcut diferența între cele reale, cele false, bârfe, zvonuri și ceea ce cred despre grupurile de decizie, de analiză sau populația. Politicienii trebuie să reacționeze, dar nu știu cu exactitate ce se întâmplă. Decizia este cu atât mai bună cu cât decidentul este legitim, cunoaște orizontul populației și este credibil în deciziile sale din primele momente. Legitimitatea va oferi greutate și suport oricărei eventuale măsuri preventive ori de neutralizare. Decidentul trebuie să neutralizeze lipsa de certitudine a publicului, să-i ofere motivație, să-i traseze activitățile importante care să-l mobilizeze și să-l mențină într-o formă organizată și pregătită pentru reacții formalizate după deciptarea indicatorilor de stare și modelarea unui răspuns la criză.

Urgența în adoptarea unei decizii reflectă lipsa timpului necesar pentru evaluare și reacție: este necesară adoptarea unei soluții cu atât mai rapide cu cât este mai gravă criza. Chiar dacă este previzibilă, situația de criză apare prin surprindere, provocată de motive care cu greu îi pot justifica violența în alte condiții. Urgența se referă la necesitatea de a salva oamenii, bunurile, dar și de a îndepărta pericolul destabilizării sau prăbușirii sistemului.

³World dictionary, <http://www.wordiq.co./dictionary/stage.htm> și <http://www.wordiq.com/dictionary/situation.htm>

Există patru surse importante ale crizelor: la nivelul individual, la nivelul organizației, la nivel societal și la nivelul sistemului. La nivel individual, criza își are sursele în erorile provenite din: lipsa atitudinilor de bază (inexistența unor rutine prestabilite sau nerespectarea lor, lipsa atenției sau neglijența), erori ale regulilor prestabilite (greșeli ale legilor, aplicarea unor reguli/rutine la probleme false, evaluarea greșită a tipului de problemă/criză), lipsa de cunoaștere a problemelor. La nivel organizațional, criza este declanșată de: lipsa instrumentelor pentru managementul eficient (imposibilitatea de a descoperi problema, lipsa infrastructurii de reacție), problemele ergonomice (lipsa indicatorilor), procedurile problematice și nesigure (lipsa responsabilităților, incapacitate de problematizare), problemele de informare (fragmente de informații ce împiedică privirea de ansamblu asupra problemei), existența unor scopuri și interese în competiție între diferite părți ale organizației (conflicte, competiție de interese, costuri mari ale rezolvării crizei). La nivel societal, recesiunea economică, instabilitatea politică, tensiunile intergrupale, degradarea mediului sunt surse ale crizei, în timp ce la nivelul întregului sistem, avem de-a face cu complexitatea interacțiunilor și efectul domino.

Revenind la definițiile clasice ale *crizei*, la nivelul strategiilor naționale, criza este definită astfel:

- în S.U.A.: *un incident sau o situație ce implică existența unei amenințări la adresa Statelor Unite ale Americii, a teritoriilor sale, cetățenilor, forțelor militare, posesiunilor sau intereselor vitale americane, ce se dezvoltă rapid și creează condiții de o asemenea importanță diplomatică, economică, politică sau militară, încât determină angajarea forțelor armate și resurselor SUA pentru a realiza obiectivele naționale*⁴;
- în Danemarca: *o situație în care țara se confruntă cu o tensiune surprinzătoare și acută ce poate conduce la izbucnirea unui război*⁵;
- în Franța: *situație în care indivizii, grupurile și/sau instituțiile își manifestă dezacordul vis-à-vis de normele, regulile și valorile sociale și se organizează pentru a modifica ordinea socială existentă*⁶;
- în Germania, politica externă are ca principale obiective, *prevenirea crizelor și gestionarea crizelor*, despre care afirmă că sunt două concepte ce nu pot fi abordate separat⁷.

Așadar, în plan internațional, există o largă varietate de definiții ale crizei: de la cele elaborate de specialiștii în studii de securitate, la cele enunțate în documentele oficiale ale instituțiilor de securitate. De exemplu: Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a convenit asupra următoarei definiții: *criza poate fi înțeleasă drept o situație manifestă la nivel național sau internațional, ce este caracterizată de existența unei amenințări la adresa valorilor,*

⁴US Department of Defense, *Joint Publication 1-02. Dod Dictionary of Military and Associated Terms*, 2004

⁵Headquarters of Chief of Defence Denmark, the National Commissioner and Emergency Management Agency, Denmark. totat Defence, 1993

⁶BREMOND, J., GELEDAN, A., *Dictionnaire economie et social*, Ed. Hatier, Paris, 1990

⁷*German Foreign Policy*, http://www.auswaertiges-amt.de/www.en/aussenpolitik/friedenspolitik/ziv_km/konfliktpraev-l.html

*intereselor sau scopurilor principale ale părților implicate*⁸. Specialiștii Centrului European pentru Studii de Securitate „George C. Marshall” consideră că spectrul crizelor, cu care se confruntă organizațiile de securitate, include atât crizele internaționale, cât și pe cele cu o dimensiune pur națională. De exemplu, primele pot include: forme de auto-apărare individuală sau colectivă (a căror importanță a fost subliniată de atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001); crize ce necesită un răspuns sau operații de menținere a păcii, așa cum s-a întâmplat în Balcani și în Orientul Mijlociu; dezastre naturale, tehnologice și umanitare ce afectează mai multe state⁹. Crizele naționale pot fi de natură politică, economică, socială, de mediu, tehnologică sau chiar umanitară. De remarcat este faptul că, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, crizele reprezintă adesea o combinație complexă între aceste tipuri diferite.

De asemenea, spectrul desfășurării unei crize, în concepția NATO, include următoarele etape: pace – escaladare (inclusiv dezacord, confruntare, conflict armat) – de -escaladare (inclusiv reconstrucția și realizarea unei noi stabilități). Un element cheie al sistemului de gestionare a crizelor constă în capacitatea de a răspunde tuturor tipurilor acestora, de la perioada de stabilitate și pre-criză, până la toate stadiile enumerate anterior.

La fel de importantă, în această dezbatere conceptuală, este și definiția dată de NATO *gestionării crizelor: acțiunile coordonate inițial cu scopul de a evita o criză, a preveni escaladarea sa într-un conflict armat și de a stopa ostilitățile, dacă acestea apar*¹⁰. Aceste acțiuni includ, printre altele, și: strângerea și evaluarea informațiilor, analiza situației, stabilirea scopurilor, dezvoltarea opțiunilor de acțiune și compararea lor, implementarea opțiunii selectate (inclusiv a acțiunii militare) și analiza reacției (feedback). Astfel, în procesul de gestionare a crizelor, NATO a identificat cinci faze:

Faza 1: observarea indicatorilor și avertizarea asupra unei crize potențiale sau actuale;

Faza 2: evaluarea situației de criză în dezvoltarea și potențialul său și stabilirea implicațiilor pentru securitatea Alianței;

Faza 3: dezvoltarea opțiunilor de răspuns recomandate pentru a ghida procesul decizional NAC/DPC;

Faza 4: planificarea și executarea deciziilor și directivelor NAC/DPC;

Faza 5: revenirea la stabilitate.

Obiectivele gestionării crizelor, stabilite de către Alianță, sunt următoarele¹¹:

- contribuirea la reducerea tensiunilor și prevenirea transformării lor în crize;
- gestionarea crizei ce se manifestă pentru a preveni escaladarea ei într-un conflict;
- asigurarea din timp, a pregătirii civile și militare pentru crize de diferite grade;
- în cazul izbucnirii ostilităților, controlul răspunsului, prevenirea

⁸George C. Marshall European Center for Security Studies, *Conflict Prevention and Management of Crisis and Conflict*, <http://marshallcenter.org/site-text/lang-en/page-coll-ep-1/xdocs/coll/ep-syllabus-04-01/module-10.htm>

⁹Ibidem

¹⁰US Department of Defense, *Joint Publication 1-02. Dod Dictionary of Military and Associated Terms*, 2004

¹¹KRIENDLER, J., *NATO Crisis Management and Conflict Prevention*, în “Conflict prevention: Is the European Union Ready?”, George C. Marshall European Center for Security Studies, 2003

escaladării și determinarea oricărui agresor să înceteze atacul și să se retragă de pe teritoriul Alianței. Evident, acest obiectiv nu este aplicabil crizelor tehnologice, umanitare și naturale;

- de-escaladarea, cu scopul restabilirii normalității, după ce escaladarea sau ostilitățile au fost stopate sau sunt sub control;
- aplicarea „lecțiilor învățate” din alte experiențe similare.

Există, de asemenea, și o serie de principii pentru gestionarea crizelor, ce sunt aplicate și în procesul decizional din alte domenii de activitate ale Alianței Nord-Atlantice¹²:

1. Consiliul Nord-Atlantic (NAC) și, în unele cazuri, Comitetul pentru Planificarea Apărării (DPC), la orice nivel la care se reunesc (șefi de state și de guverne, miniștri, ambasadori și reprezentanții acestora), sunt cele mai înalte autorități ale Alianței și pot lua decizii pentru acțiuni comune.

2. Toate deciziile luate în cadrul NAC sau DPC, precum și alte organe ale NATO, reprezintă expresia suveranității naționale și sunt luate prin consens.

3. Națiunile delegă reprezentanților lor din NAC sau din DPC, după caz, responsabilitatea reprezentării tuturor elementelor componente ale guvernelor, inclusiv economic, politic, de apărare, planificarea urgențelor civile etc.

4. La fiecare pas al procesului se manifestă controlul eficient al sferei politice asupra celei militare: nici o decizie referitoare la planificarea formală, desfășurarea sau folosirea forțelor nu va putea fi luată fără autorizarea politică necesară a membrilor PAC sau DPC.

După Războiul Rece, NATO și-a concentrat atenția pe prevenirea și gestionarea crizelor cu rădăcini în: tensiunile și antagonismele de natură etnică, naționalismul extremist, lupta politică internă, schimbarea politică inadecvată, probleme economice interne etc. Momentul 11 septembrie 2001, interesul s-a orientat pe terorism și armele de distrugere în masă, ca surse ale crizelor, dar și pe cooperarea interinstituțională, în special cu Uniunea Europeană.

În acest context, și UE dorește clarificarea conceptuală a termenului de *criză*. În raportul *EU Crisis Response Capability*¹³, se consideră că, la prima analiză, este evidentă limitarea folosirii conceptului de criză numai la sensul de situații pre-conflict, în care mediul este volatil, pacea-foarte fragilă, iar decidenții politici se află în situația de a răspunde la criză, nu de a o preveni. Problema pare a fi mult mai complicată: se vorbește despre prevenirea conflictelor nu numai în contextul prevenirii răbufnirii violenței, ci și în escaladarea și revenirea ulterioară¹⁴. De asemenea, realitatea complică și în sensul că, atât la nivelul cunoașterii comune, cât și în uzul formal, conceptul de criză, în special în sintagma „gestionarea crizelor”, tinde să se refere la situațiile pre-conflictuale, la cele conflictuale, dar și la cele post-conflictuale. De la această constatare pornește și modelul de răspuns la criză pe care îl propune Uniunea Europeană (Fig.1)¹⁵.

¹²Ibidem

¹³International Crisis Group Report no.2, EU Crisis Response Capability. Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management, 2001

¹⁴Ibidem

¹⁵Ibidem

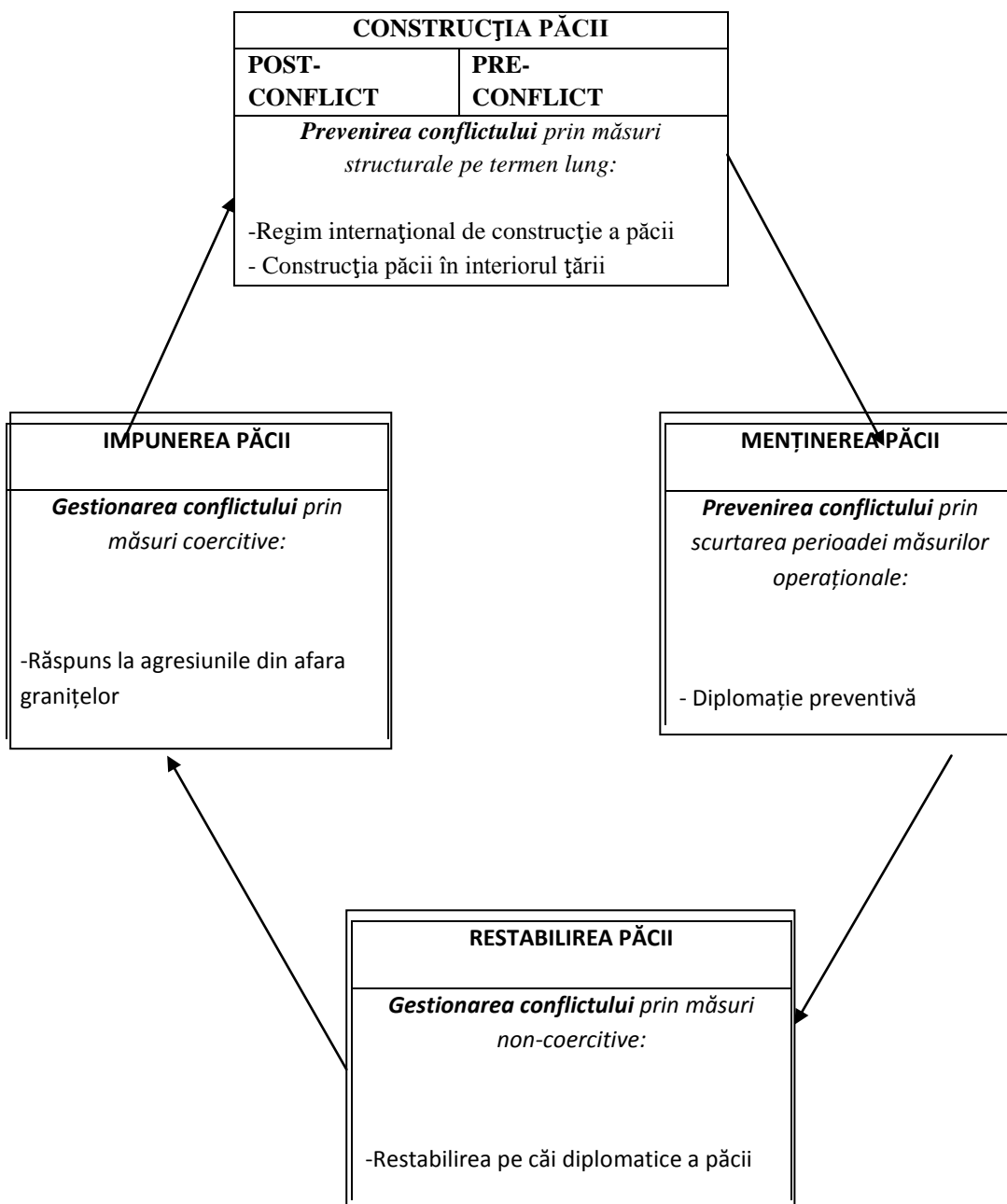

Fig.1: Modelul european pentru răspunsul la criză

În ansamblu, se încearcă delimitarea a două strategii, ce compun *răspunsul la criză*, adică *gestionarea crizelor* și *rezolvarea conflictelor*. Referitor la gestionarea crizelor, Uniunea Europeană definește acest concept astfel: *acțiuni inițiate pentru a preveni escaladarea pe verticală (intensificarea violențelor) și pe orizontală (răspândirea teritorială) a conflictelor violente existente*¹⁶. Rezolvarea conflictelor are în vedere *acțiunile întreprinse, pe termen scurt, pentru a stopa un conflict violent*¹⁷.

¹⁶<http://europa.eu.int/comm/development/prevention/definition.htm>

¹⁷ *ibidem*

Activitatea în sfera politico-militară a comunității internaționale într-o situație de criză constă în identificarea și aplicarea instrumentelor necesare rezolvării crizei. Comunitatea internațională dispune de instrumentele legale – precum Carta Națiunilor Unite ce oferă cadrul politic pentru o asemenea acțiune – dar și de mijloace diplomatice, politice, economice și militare pentru a lua decizii importante atunci când este nevoie. Scopul principal al acțiunilor politico-militare ar trebui să fie întotdeauna restabilirea legii și ordinii, ceea ce ar avea un impact pozitiv și asupra activității organizațiilor umanitare. Trebuie să fie recunoscut și faptul că operațiile militare sunt subordonate autorității politice ca direcție și control, spre deosebire de agențiile umanitare, forțele militare neputând alege destinația și nici scopul. Așa cum a arătat experiența din Bosnia-Herțegovina, eficiența intervenției militare depinde de fermitatea soluțiilor politice și de definirea clară a mandatului.

Din punct de vedere al științelor militare, pe un continuum de la armonie la război, stabilit de Centrul pentru Prevenirea Conflictului¹⁸, gradațiile reprezintă un fel de barometru al păcii și conflictului: pace stabilă, pace instabilă, criză, război, reconstrucție, criză post-conflict, reconciliere. Delimitarea dintre aceste stadii este făcută doar din motive operaționale, demarcațiile dintre ele fiind vagi. Astfel, *criza* este definită ca un nivel al conflictului caracterizat de confruntări tensionate între forțele armate mobilizate, cum ar fi cazul relațiilor dintre Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică în anii '50 sau relațiile dintre Coreea de Nord și Coreea de Sud. *Criza post-conflict* îi urmează stadiului de *război*. Trecerea de la un nivel la altul poate fi determinată de următorii factori: intensitatea și numărul nemulțumirilor, percepții și atitudini diferite ale părților unele față de altele, intensitatea emoțională și investițiile psihologice în pozițiile părților, nivelul mobilizării și organizării politice, coeziunea dintre liderii respectivelor părți și membrii grupărilor, densitatea comportamentelor ostile, gradul de amenințare sau de folosire a armelor, numărul susținătorilor fiecărei părți etc.

Teoretic, mediul înconjurător, în cazul unei *crize*, poate fi caracterizat astfel:

- neîncredere;
- polarizarea diferențelor sociale și politice;
- uzul armelor, desfășurarea unor acțiuni provocatoare, a unor acțiuni sporadice, neorganizate cu un nivel scăzut de violență;
- perceperea intereselor părților ca fiind incompatibile;
- ostilitate intergrupală;
- represiune, insurgență, violarea sistematică a drepturilor omului; declinul percepției asupra legitimității guvernului național;
- mobilizarea națională ș.a.m.d.

Timpul de acțiune într-un astfel de caz este scurt, iar răspunsul este format practic dintr-un set de reacții condiționate, vizând drept obiective primare:

- reducerea și controlul mijloacelor specifice de coerciție ce pot fi folosite în conflicte violente;
- blocarea acțiunilor violente;
- reducerea tensiunilor;
- înghețarea ostilităților;

¹⁸<http://www.caii-dc.com>

- rezolvarea disputelor politice;
- menținerea nivelului primar de securitate;
- crearea unor mijloace non-violente pentru rezolvarea crizei.

Aceste obiective pot fi atinse cu ajutorul instrumentelor de natură diplomatică, militară, economică, socială și politică adaptate fiecărui caz.

Crizele post- conflict pot fi caracterizate prin:

- număr mare de victime;
- declinul sprijinului politic pentru forțele armate;
- distrugerea infrastructurii psihice și instituționale,
- lipsa serviciilor sociale;
- neîncredere;
- polarizare politică;
- instabilitate politică;
- tranziție politică.

Cele mai importante obiective în această situație trebuie realizate imediat, dar și pe termen lung, avându-se în vedere:

- normarea comportamentului, acțiunilor și interacțiunilor părților conflictuale;
- realizarea reformei și restructurării economice;
- reforma sectorului securității;
- reabilitatea sectorului serviciilor sociale și a instituțiilor;
- stăpânirea crizei și prevenirea unor viitoare conflicte.

În ultimii ani s-au concretizat o serie de dezvoltări referitoare la gestionarea crizei: prevenirea crizei, pregătirea, învățarea (*crisis learning*) și cercetarea cu scopul influențării. Principala sarcină a *prevenirii crizelor* și a avertizării timpurii este evitarea sau soluționarea rapidă a problemelor la nivel local pentru a evita escaladarea acestora și transformarea lor în conflicte deschise. Sunt obiective ce vizează îndeosebi starea de criză. *Pregătirea* pentru o reacție adecvată în cazul unei situații de criză ține de două aspecte: pe de o parte, construcție și capacitate instituțională, iar pe de altă parte – pregătirea. Primul element vizează existența unor instituții capabile să perceapă, să analizeze și să ofere soluții în cazul unei crize în derulare, în timp ce al doilea termen se referă la posibilitatea de a pregăti capacitatea de a reacționa a politicianilor aflați în funcții de decizie, prin simulări și exerciții. *Învățarea* explică tendința politicului de a lua măsuri ad-hoc pentru crize diferite; politicienii creează și distrug instituții, le reorganizează sau le schimbă conducerea, experiența arătând că nu numai oamenii învață, ci și instituțiile sociale. *Cercetarea cu scopul influențării* este una dintre principalele surse pentru instituțiile și decidenții politici de a dobândi experiență în primele momente ale construcției instituționale și lansării domeniului. Activitatea de management a crizelor presupune angajarea responsabilității față de corpul social care legitimează poziția de decident și cooperarea cu toate structurile societății, de la cercuri de putere și influență până la instituțiile societății civile.

În cazul confruntării cu violență armată, trebuie urmărite două obiective principale: în primul rând, stabilirea unui acord politico-militar, în timp ce sunt analizate cauzele crizei și, în al doilea rând, scăderea efectelor crizei și ajutorarea victimelor. Gestionarea crizei include mai mult decât ajutorul umanitar. Dacă acesta din urmă nu este secondat de acțiunea politică, are

tendința de a se transforma cel mult într-o modalitate de a stăpâni superficial conflictul sau situațiile instabile. Pacea nu înseamnă doar absența războiului. Pacea durabilă presupune restabilirea justiției și a respectului pentru drepturile fundamentale ale individului și, printre altele, are drept caracteristică și stabilitatea durabilă. De aceea, gestionarea crizei ar trebui direcționată spre găsirea și aplicarea unor soluții durabile, abordând o viziune holistică asupra factorilor implicați. Un răspuns eficient la criză necesită o atitudine comprehensivă a actorilor politici, militari și a celor cu scopuri umanitare, acordând importanța cuvenită responsabilităților, mandatelor și sferelor de competență specifice fiecărei părți. Este o provocare pentru militari, care ca “gestionari ai violenței armate”, cum i-a denumit Huntington trebuie să gestioneze la fel de eficient și instrumentele dialogului. Relațiile de dialog și de complementaritate dintre actori ar trebui să urmărească stabilirea și menținerea sprijinului comun pentru rezolvarea crizei.

Concluzii

În modelarea capacității Armatei României pentru operații de răspuns la crize, ar trebui să se pornească de la următoarele premise:

1. Misiunile decurgând din *Articolul 5*, referitoare la apărarea împotriva unui atac armat, vor fi mai puțin posibile în viitorul previzibil, dar vor influența substanțial toate programele de reformă ale armatelor NATO. *Articolul 5* constituie fundamentul *Tratatului de la Washington*. Capacitățile proiectate și realizate pentru același tip de misiuni vor fi complete și cu cel mai ridicat potențial, ceea ce le va permite îndeplinirea unei game cât mai largi de misiuni, inclusiv cele aparținând categoriei de răspunsuri la crize.

2. Misiunile de tip *non-Articol 5* vor fi tot mai frecvente și complexe, natura lor va diferi, dar intensitatea violenței armate nu o va depăși pe cea estimată pentru prima categorie. Ca urmare, capacitățile proiectate pentru prima categorie de misiuni vor putea face față cu succes, dacă vor fi pregătite în prealabil pentru misiuni *non-Articol 5*.

În aceste condiții, în cadrul răspunsurilor la criză, ar putea fi folosite elemente aparținând tuturor categoriilor de forțe, dintre cele solicitate sau oferite. Pe lângă celelalte aranjamente, în special de natură politică și diplomatică, o asemenea abordare ar permite și o pregătire desfășurată în condiții cvasi-reale.

Situațiile provocate de calamități naturale și dezastre de mari proporții ar putea fi considerate *crize* ce ar necesita răspunsuri adecvate cu instrumente militare, doar dacă, prin efectele lor, pot genera și dezvolta violență pe care structurile abilitate nu o pot gestiona.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- Zamfir, Cătălin, *Criză*, în “Dicționar de sociologie”, editura babel, București, 1998, p.144
- Weick, K.E., *Enacted Sensemaking in Crisis Situations*, în “Journal of Management Studies”, 1988, vol.25, p.305-317
- Bremont, J., Geledan, A., *Dictionnaire economique et social*, Ed. Hatier, Paris, 1990
- Kriendler, J., *Nato Crisis Management and Conflict Prevention*, în “Conflict prevention: Is the European Union Ready?”, George C. Marshall European Center for Security Studies, 2003

US department of Defense, *Joint Publication 1-02. Dod Dictionary of Military and Associated Terms*, 2004

Headquarters of Chief of Defence Denmark, the National Commissioner and Emergency Management Agency, Denmark. totat Defence, 1993

German Foreign Policy, http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/aussenpolitik/friedenspolitik/ziv_km/konfliktpraev-1.html

George C. Marshall European Center for Security Studies, *Conflict Prevention and Management of Crisis and Conflict*, <http://marshallcenter.org/site-text/lang-en/page-coll-ep-1/xdocs/coll/ep-syllabus-04-01/module-10.htm>

US Department of Defense, *Joint Publication 1-02. Dod Dictionary of Military and Associated Terms*, 2004

International Crisis Group Report no.2, *EU Crisis Response Capability. Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management*, 2001

World dictionary, <http://www.wordiq.co/dictionary/stage.htm> și <http://www.wordiq.com/dictionary/situation.htm>

<http://europa.eu.int/comm/development/prevention/definition.htm>

<http://www.caii-dc.com>